

Jaroslav Žák - 28. listopadu 1906 – 29. srpna 1960 (sté výročí narození)

Aleš Feters

Narodil se před sto lety v Praze, v Praze také v srpnu 1960 zemřel. Ale co by byl bez desetiletého působení na jaroměřském gymnáziu? Učil tam od roku 1936 do roku 1946, prožil tam životní období od třicítky do čtyřicítky, období největšího rozmachu fyzických i duševních sil. V Jaroměři dozrál v muže, pedagoga i spisovatele. Pravda, první knihy napsal (ve spolupráci s malířem Vlastimilem Radou) a vydal už na začátku třicátých let. Ty později vyšly souborně v Bohatýrské trilogii. Ale popularitu i uznání v oblasti české humoristické literatury mu zajistily Študáci a kantoři, Škola základ života a Cesta do hlubin študákovy duše. Tyto knihy napsal v prvních letech jaroměřského působení. Popularitu získaly jistě i díky zdařilému zpracování filmovému, díky suverénním výkonům dnes už klasické generace herců (Pešek, Marvan, Filipovský...). Ale ty filmy by bez kvalitní literární předlohy tak neoslovily, virtuozita zpracování bezprostředních Žákových postřehů je neoddiskutovatelná. A je spjata se zřejmě inspirativním prostředím tehdy mladé, první jaroměřské střední školy. Studentské generace té doby na Jaroslava Žáka vděčně vzpomínají, i když vlastně učil nepříliš oblíbeným předmětům; byl latinář a francouzštinář, ve svých předmětech prý velmi přísný. Ale studentům zřejmě rozuměl. A byl i sportovec, který svými výkony studentům imponoval.

Za protektorátu napsal společně se svým gymnazijním kolegou Františkem Soukupem (v knížce František Sup) pokus o satirický pohled na maloměsto, zejména na tehdejší „josefovsko jaroměřské soupeření“, Hvězdy nad Roupkovem (Melantrich 1941). Knížka ovšem nedosahuje kvality prací předchozích, protektorátní prostředí také nebylo pro autory tím, čím po všech stránkách bylo prostředí prvorepublikové. V Jaroměři se Žák pouštěl i do amatérského filmování. O jednom humorném snímku někdy z doby protektorátní se vyjádřil Martin Fryč: „Jak mohli něco tak nemožného natočit?!“ Film Žáka upoutal, pracoval ve státním filmu poté, co v roce 1946 odešel z Jaroměře i ze školství. Ovšem jen krátce, záhy po Únoru byl vyloučen ze Syndikátu spisovatelů a nesměl publikovat. Bezprostřední příčinou byla mj. i průhledná politická parodie Ve stínu kaktusu, otiskovaná před Únorem na pokračování ve Svobodném slově. Knižně vyšla až v roce 1990, třicet let po autorově smrti. Za zmínku stojí i jeho další dvě „do šuplíku“ psané knihy – Konec starých časů a Na úsvitě nové doby, v nichž bezprostředně zachytil dobu kolem února 1948. Psal je v letech 1948 a 1949 prý ve vypůjčeném srubu v Nekoři v Orlických horách. Je na nich patrné, že text nebyl „dopilován“. V podmínkách padesátých let nemohl počítat s vydáním. Spíš se jimi odreagoval. Obě zachycují zcela průhledně situaci jaroměřskou, gymnazijní, některé postavy pamětníci snadno dešifrovali. V celkové atmosféře prvních let devadesátých knížky ovšem poněkud nezaslouženě zapadly.

Připomeňme nakonec záslužný čin jaroměřského muzea, které připravilo v létě 1989, tedy ještě před Listopadem, ve spolupráci s Památkem národního písemnictví zásluhou jeho pracovnice dr. Marie Krulichové soubornou výstavu o životě a díle Jaroslava Žáka. Zúčastnila se jí tehdy vdova po prof. Žákovi a mnoho těch, kdo ho v Jaroměři pamatovali. Dnes jich už značně ubylo.

Sté výročí narození je jistě příležitostí podívat se na Žákův nelehký osud, na jeho vlastně

předčasný konec (zemřel v 54 letech), potěšit se jeho dílem, jeho humorem. A uvědomit si, že byl z těch, kdo se nezaprodali.

© 2000-2004 Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové · pujcovna@svkhk.cz
· knihovna@svkhk.cz · studovna@svkhk.cz · <http://www.svkhk.cz>